

Логоша В. В.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена розкриттю механізмів державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні. Визначено, що безперервний та цілеспрямований ворожий удар по об'єктах критичної енергетичної інфраструктури (електростанції, підстанції тощо) змінили питання фізичного захисту енергетичної системи та її відновлення на найголовніший пріоритет. Це потребує якнайшвидшої переоцінки та адаптації наявних управлінських механізмів з метою забезпечення стійкості системи. Не зважаючи на те, що наша держава зуміла досягти суттєвого прогресу в диверсифікації джерел постачання енергоресурсів після 2014 року, забезпечення загальної потреби в імпорті певних видів палива досі зостається чутливим питанням. Дефіцит електроенергії, планові відключення, збільшення вартості енергоносіїв негативно позначаються на економіку держави та якість життєдіяльності населення. Тому ефективні механізми державного управління повинні забезпечити рівновагу між економічною доцільністю, соціальним захистом та надійністю постачання. Відтак, слід вважати, що дослідження механізмів державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні в сучасних умовах набуває виняткової актуальності, адже його результати та пропозиції можуть вирішальними для формування стабільної, незалежної та інтегрованої енергетичної системи держави.

Встановлено, що реалізація державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні передбачає сукупність нормативно-правового механізму (створення та удосконалення законодавчого забезпечення, що розкриває правові, економічні та організаційні засади розвитку енергетичного ринку), інституційно-організаційний механізм (передбачає розподіл повноважень між органами державної влади, наприклад Кабінет Міністрів України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України), фінансово-економічний механізм (включає використання коштів державного бюджету, міжнародних організацій та інвестицій з метою фінансування програм енергоефективності, відновлення пошкодженої інфраструктури та розвитку відновлюваних джерел енергетики), адміністративний механізм (передбачає спрощення дозвільних процедур, надання пріоритету імпорту енергоносіїв, а також реалізацію заходів з диверсифікації джерел постачання та створення стратегічних запасів). З'ясовано, що дані механізми спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності енергетичної сфери, мінімізацію залежності від імпортованих енергетичних носіїв та інтеграцію до міжнародної енергосистеми.

Ключові слова: державне управління, енергетична безпека, забезпечення енергетичної безпеки, війна, постконфлітне відновлення.

Постановка проблеми. Беручи до уваги те, що наша держава вже більше трьох років перебуває в умовах воєнного стану, енергетична безпека виступає невід'ємним елементом її національної безпеки. Забезпечення стабільного функціонування енергетичної галузі лежить в основі забезпечення суспільної життєдіяльності, сталого розвитку національної економіки та обороноздатності держави. Зростання залежності від зовнішніх енергетичних носіїв, фізичне знищення

головних об'єктів критичної енергетичної інфраструктури та потреба в інтеграції до міжнародного енергетичного ринку потребують переоцінки та удосконалення вже наявних механізмів державного управління у даній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблематику досліджували такі науковці як С. Бугазіянус, І. Мазур, С. Майстро, О. Мельниченко, С. Москалюк, Н. Струк, О. Тронько та інші. Відтак, не дивлячись на значний масив наукових

напрацювань, на сьогоднішній день лишається необхідність у ґрунтовному вивченні механізмів державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні, що дозволить в подальшому розробити нові підходи, адаптовані до поточних викликів.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття механізмів державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Значення механізмів державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні передбачає системне використання державою різних засобів впливу (нормативно-правових, фінансово-економічних, організаційно-інституційних) для гарантування стабільного, надійного та економічно аргументованого постачання енергетичних ресурсів усім споживачам, зменшення зовнішніх та внутрішніх загроз розвитку енергетичної системи та досягнення енергетичної незалежності держави. Подібні механізми є своєрідною системою взаємопов'язаних складових, які покликані забезпечити виконання державної енергетичної політики.

Під енергетичною безпекою слід також розуміти здатність держави в особі її органів управління забезпечити кінцевих споживачів енергією в необхідному обсязі та належної якості у звичайних умовах, а також під час дії дестабілізуючих факторів (надзвичайних ситуацій) внутрішнього чи зовнішнього характеру в межах гарантованого покриття мінімального обсягу найважливіших потреб країни, окремих її районів, міст, селищ чи об'єктів у паливно-енергетичних ресурсах. Мета управління енергетичною безпекою повинна полягати в тому, щоб ліквідувати або мінімізувати загрози (виявлені за результатами аналізу індикаторів енергетичної безпеки), а також розвинути наявні потенційні можливості поліпшення стану енергетичної безпеки. У цьому контексті важливо відзначити, що в сьогоднішніх умовах поточної української кризи важливим і першочерговим завданням є забезпечення енергетичної безпеки держави, тому ефективне функціонування механізму забезпечення енергетичної безпеки є визначальним за таких обставин [8, с. 232].

І.М. Мазур визначає механізм забезпечення енергетичної безпеки держави як сукупність інституціональних організаційних структур і комплексу використовуваних ними процедур, форм, методів і важелів розв'язання суперечностей та послаблення чи усунення загроз в енергетичній сфері. Основними передумовами формування механізму

забезпечення енергетичної безпеки є визначення енергетичної стратегії та тактичних заходів її реалізації в державних програмах, обґрунтування системи найважливіших показників за спорідненими ознаками, відстеження зовнішніх та внутрішніх загроз в енергетичній сфері. Вивчення та аналіз загроз енергетичної безпеки потребує формування якісного і повноцінного інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень в енергетичному секторі економіки. У світі спостерігається зростання обсягів інформації, яку запитують у респондентів щодо відновлюваних та невідновних енергетичних ресурсів, показників енергетичної ефективності, викидів парникових газів, використання потенціалу енергозбереження та альтернативної енергетики [2, с. 304–305].

О. Тронько зазначає, що механізм забезпечення енергетичної безпеки держави – це сукупність інституціональних організаційних структур і комплекс використовуваних ними процедур, форм, методів і важелів розв'язання суперечностей та послаблення чи усунення загроз в енергетичній сфері. Ця система складається з чотирьох елементів: організаційно-економічного; правового; інституційного; геополітичного. Його функціонування має два виміри: внутрішній і зовнішній [9].

Отже, на нашу думку, механізми державного управління, які покликані забезпечити виконання державної енергетичної політики, виступають комплексом інструментів, методів та важелів впливу держави, спрямованих на досягнення цілей у сфері енергетики. Механізми державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки відіграють важливу роль в процесі забезпечення стабільного розвитку держави. Подібні механізми повинні охоплювати різноманітні політики та заходи, покликані пом'якшувати ризики і захист усіх складових енергетичної системи. Державне управління наділене при цьому вирішальним значенням у забезпеченні енергетичної безпеки нашої держави. За рахунок ефективного регулювання та виконання енергетичної політики уряд має можливість вирішувати проблеми, пов'язані із геополітичною напруженістю, перебоями в постачанні та технологічною вразливістю. Дані механізми полягають у законодавчих та оперативних діях з метою підвищення стабільності та надійності енергетичної сфери. Протягом останніх років Верховна Рада України імплементувала ключові законодавчі ініціативи з метою покращення енергетичної безпеки. Однією із таких ініціатив є формування ефективної національної системи кібернетичної безпеки в контек-

сті захисту енергетики від кібернетичних небезпек. Дана система покликана захищати критично важливу енергетичну інфраструктуру, запобігати несанкціонованому доступу та забезпечити безпечний обмін інформаційними даними в секторі. Відтак, слід вважати, що механізми державного управління відіграють важливу роль в процесі забезпечення надійного та безперебійного постачання в Україну енергоресурсів з метою задоволення її наявних потреб та підтримки добробуту її населення. Саме системна реалізація цих механізмів дає можливість гарантувати стабільне енергопостачання, забезпечувати енергетичну безпеку та незалежність України.

С. В. Майстро та С. В. Москалюк виокремили такі механізми державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки:

1. Політико-адміністративний (передбачає: реалізацію національних, регіональних, місцевих, галузевих та цільових програм в енергетичній сфері; координацію реалізації енергетичних проєктів на різних рівнях: між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадами, підприємцями, громадськими організаціями, освітньо-науковими установами, іншими організаціями та підприємствами, зокрема в межах реалізації публічно-приватного партнерства).

2. Законодавчо-нормативний (формує система законодавчих та нормативно-правових актів держави, за допомогою якої забезпечується стійкий розвиток енергетичної сфери).

3. Фінансово-економічний (сукупність фінансових та економічних стимулів, важелів та інструментів, за допомогою яких здійснюється або стимулюється сталий розвиток енергетики за рахунок визначених законодавством джерел: коштів державного та місцевого бюджетів, коштів юридичних та фізичних осіб, іноземних інвесторів тощо).

4. Соціально-комунікаційний (сприяє висвітленню особливостей реалізації державної енергетичної політики, а також популяризації ідей енергоефективності та енергозбереження у суспільстві через застосування інформаційних кампаній та методів морально-психологічного впливу) [3, с. 98–99].

Проведені узагальнення публікацій за даною проблематикою дозволили О. А. Мельниченко вдосконалити класифікацію механізмів державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні:

– за формою впливу: реалізації державної політики, державного управління, державного регулювання;

– за суб'єктом впливу: органів державного управління; органів місцевого самоврядування; керівництва галузей, сфер діяльності, суб'єктів господарювання;

– за способом впливу: комбіновані; адміністративні, економічні, інституційні, організаційні, правові; інформаційно-комунікативні, інформаційно-контрольні, нормативно-правові, організаційно-економічні, фінансово-економічні, інвестиційно-інноваційні;

– за характером впливу: реагування, регламентування, спрямування, стимулювання;

– за об'єктом впливу: суспільство, держава, регіон, населений пункт; галузь діяльності, що пов'язана з виробництвом, постачанням, транспортуванням, зберіганням, передачею та споживанням енергоресурсів; підприємство; ціни на паливно-енергетичні ресурси; структура ринку енергоресурсів;

– за спрямованістю впливу: розвитку енергетики; сприяння створенню нових потужностей для виробництва енергоносіїв; підтримка розвитку відновної енергетики; реалізації заходів з енергозбереження та енергоефективності; запобігання комерційним втратам енергоносіїв; забезпечення економічної та екологічної безпеки [4, с. 10–11].

Натомість С. Бугазіанус зазначає, що державне управління забезпеченням енергетичної безпеки України включає в себе ряд механізмів і інструментів, які допомагають забезпечити стабільність та ефективність енергетичного сектору. Основні механізми державного управління в цій сфері включають:

1. Розробка та реалізація стратегій та політик енергетичної безпеки: Держава встановлює національні стратегії та політики, які спрямовані на забезпечення стійкості постачання енергії, розвиток відновлюваних джерел енергії та зменшення залежності від імпорту.

2. Регулювання та нагляд: Державна регуляторна служба встановлює правила та норми, якими повинні керуватися енергетичні підприємства. Вона також здійснює контроль за дотриманням цих правил та норм.

3. Моніторинг та аналіз енергетичного ринку: Уряд та спеціалізовані організації проводять моніторинг та аналіз енергетичного ринку, щоб визначити потенційні ризики та вжити заходи для їх запобігання.

4. Впровадження енергоефективних технологій: Влада стимулює впровадження енергоефективних технологій та заходів, які допомагають зменшити споживання енергії та підвищити енергетичну ефективність.

5. Розвиток альтернативних джерел енергії: Уряд сприяє розвитку енергетичних систем на основі відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, гідроенергетика тощо.

6. Міжнародне співробітництво: Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами з метою забезпечення енергетичної безпеки. Це включає підписання угод, обмін досвідом та технологіями, а також спільні проекти [1, с. 186–187].

Отже, вище зазначені механізми в сукупності дають можливість забезпечити не тільки належний рівень енергетичної безпеки України, а також і стабільність та стійкість до потенційних небезпек. Варто зазначити, що протягом останніх років системи енергозабезпечення в нашій державі зазнала суттєвих змін. Ефективна реалізація державного управління у даній сфері можлива тільки при системному використанні державою усіх існуючих інструментів впливу в сукупності. Ігнорування або недосконалість хоча б одного з механізмів може негативно позначитися на загальному рівні енергетичної безпеки держави.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що реалізація державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні передбачає сукупність наступних механізмів:

1. Нормативно-правовий механізм (створення та удосконалення законодавчого забезпечення, що розкриває правові, економічні та організаційні засади розвитку енергетичного ринку. Серед головних документів є Закони України «Про енергетичну ефективність» від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX [5], «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII [6], «Про ринок природного газу» від 9 квітня 2015 року № 329-VIII [7] та інші нормативно-правові акти, які регулюють роботу суб'єктів господарювання в енергетичній сфері).

2. Інституційно-організаційний механізм, який передбачає розподіл повноважень між органами державної влади, наприклад:

– Кабінет Міністрів України, діяльність якого забезпечує загальне керівництво та виконання державної політики в сфері енергетики;

– Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), яка є незалежним регулятором, що виконує моніторинг та контроль за функціонуванням суб'єктів ринку;

– Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, діяльність якого спрямована на реалізацію державної політики у сфері енергозбереження та альтернативних джерел енергії.

3. Фінансово-економічний механізм, який включає використання коштів державного бюджету, міжнародних організацій та інвестицій з метою фінансування програм енергоефективності, відновлення пошкодженої інфраструктури та розвитку відновлюваних джерел енергетики (перехід від «зеленого» тарифу до більш конкурентних ринкових механізмів, зокрема аукціонів з метою притягнення інвестицій у дану сферу).

4. Адміністративний механізм, який передбачає спрощення дозвільних процедур, надання пріоритету імпорту енергоносіїв, а також реалізацію заходів з диверсифікації джерел постачання та створення стратегічних запасів.

Дані механізми спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності енергетичної сфери, мінімізацію залежності від імпортованих енергетичних носіїв та інтеграцію до міжнародної енергосистеми. При цьому, варто зазначити, що ці механізми безперервно адаптуються, особливо в умовах російсько-української війни та подальшого післявоєнного відновлення, з акцентом на євроінтеграцію та посилення стійкості енергосистеми.

Список літератури:

1. Бугазіяну С. Державне управління та механізми забезпечення енергетичної безпеки України. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 31. С. 184–187.

2. Мазур І.М. Дефініція поняття «енергетична безпека»: денотативний підхід. *Науково-інформаційний вісник*. 2013. № 8. С. 302–314.

3. Майстро С. В., Москалюк С. В. Механізми реалізації державної енергетичної політики: теоретико-методологічні засади. *Ефективність державного управління*. 2019. Випуск 2 (59). С. 96–107. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.59.2019.178423>

4. Мельниченко О. А. Теоретичні основи державного регулювання параметрів енергетичної безпеки. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 8–14.

5. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>

6. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>

7. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>

8. Струк Н.П. Основні складові механізму забезпечення енергетичної безпеки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 10. С. 231–234.

9. Тронько О. Механізм забезпечення енергетичної безпеки держави. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2024/materiali_konferenc/2024_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D1%8F%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0.pdf#page=49.

Lohosha V. V. GOVERNANCE MECHANISMS IN THE FIELD OF ENSURING ENERGY SECURITY IN UKRAINE

The article is devoted to revealing the mechanisms of state management in the field of ensuring energy security in Ukraine. It is determined that the continuous and targeted enemy attack on critical energy infrastructure facilities (power plants, substations, etc.) has changed the issue of physical protection of the energy system and its restoration to the top priority. This requires the fastest possible reassessment and adaptation of existing management mechanisms in order to ensure the stability of the system. Despite the fact that our state has managed to achieve significant progress in diversifying energy supply sources after 2014, ensuring the general need for imports of certain types of fuel still remains a sensitive issue. Electricity shortages, planned outages, and the increase in the cost of energy carriers negatively affect the state economy and the quality of life of the population. Therefore, effective mechanisms of public administration must ensure a balance between economic feasibility, social protection and reliability of supply. Therefore, it should be considered that the study of public administration mechanisms in the field of ensuring energy security in Ukraine in modern conditions is of exceptional relevance, because its results and proposals can be decisive for the formation of a stable, independent and integrated energy system of the state.

It has been established that the implementation of public administration in the field of ensuring energy security in Ukraine involves a set of regulatory and legal mechanisms (creation and improvement of legislative support that reveals the legal, economic and organizational foundations of the development of the energy market), institutional and organizational mechanisms (provides for the distribution of powers between state authorities, for example, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the National Commission for State Regulation in the Spheres of Energy and Utilities (NKREKP), the State Agency for Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine), financial and economic mechanisms (includes the use of funds from the state budget, international organizations and investments to finance energy efficiency programs, restore damaged infrastructure and develop renewable energy sources), administrative mechanisms (provides for the simplification of permitting procedures, prioritizing the import of energy carriers, as well as the implementation of measures to diversify supply sources and create strategic reserves). It was found that these mechanisms are aimed at ensuring the stability and efficiency of the energy sector; minimizing dependence on imported energy carriers and integration into the international energy system.

Keywords: public administration, energy security, ensuring energy security, war, post-conflict recovery.

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.05.2026